

3-Mavzu:

O'QITUVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK QOBILIYAT.

Reja:

1. Qobiliyat va pedagogik qobiliyat haqida tushuncha.
2. Pedagogik qobiliyatning turlari va ularning tavsifi.
3. Pedagogik qobiliyatni shakllantirish yo‘llari.

Adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Тошкент: Низомий номидаги ТДПУ, 2006.
3. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Дарслик. Н.Т.Омонов, Н.Х.Хожаев, С.А. Мадиярова, Е.И.Эшчонов. Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2009.
4. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Т.: IQTISOD-MOLIYA, 2011.
5. Hikmatnoma. //To‘plovchi N.Eshonqulov. Toshkent: Cho‘lpon, 1992.

Qobiliyat –

odam psixikasining eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, muayyan faoliyat yuzasidan layoqati va ishni muvaffaqiyatli amalga oshirish sub'yektiv shart-sharoitini ifadalovchi individual psixik sifatlar yigindisiga aytildi.

Qobiliyat –

Психологияда қобилият – инсоннинг касбий билим, кўникма ва малакаларни қийинчиликсиз, осонлик билан мукаммал эгаллаши ва бирор фаолият билан муваффақиятли шуғулланишига айтилади. У ўқитувчининг касбий фаолиятида ҳам ёрқин намоён бўлади.

Qobiliyat bilimdan farq qiladi

Bilim -

Ilmiy mutolaalar natijasidir

Qobiliyat esa

insonning psixologik va fiziologik tuzilishiga xos bo‘lgan xususiyatdir.

Qobiliyat bilim olish uchun zaruriy shart-sharoit yaratadi, shu bilan birga, u ma’lum darajada bilim olish mahsulidir.

Umumiylar va maxsus bilimlarni o‘zlashtirish, shuningdek, kasbiy mahoratni egallash jarayonida qobiliyat mukammallahib va rivojlanib boradi.

Qobiliyatga yaqinroq turadigan tushunchalar ko‘nikma va malakalardir.

Ko‘nikmalar –

**o‘qituvchining
kasbiy faoliyati
jarayonida hosil
qilingan tajriba
va bilimlar
asosida
bajariladigan
ishning
mukammal usuli.**

Malakalar –

**o‘qituvchining
ongli faoliyatni
bajarishi
jarayonida hosil
qilingan kasbiy
intellektual
faoliyatning
avtomatlashgan
komponentlari
yig‘indisi.**

Pedagogik qobiliyat – bu qobiliyat turlaridan biri bo‘lib, kishining pedagogik faoliyatga yaroqliligini va shu faoliyat bilan muvaffaqiyatli shug`ullana olishini aniqlab beradi.

Pedagogik psixologiyada o‘qituvchilik faoliyatida pedagogik qobiliyatlarning tutgan o‘rnini ilmiy izohlab berishga oid samarali tadqiqotlar olib borilgan.

Yirik olim F.N.Gonobolin pedagogik qobiliyatlarni quyidagi turlarga ajratishni taklif etadi:

- 1) didaktik qibiliyatlar;
- 2) akademik qibiliyatlar;
- 3) pertseptiv qibiliyatlar;
- 4) nutq qobiliyatları;
- 5) tashkilotchilik qobiliyati;
- 6) avtoritar qibiliyatlar;
- 7) kommunikativ qibiliyatlar;
- 8) pedagogik xayolot;
- 9) diqqatni taqsimlay olish qobiliyati.

Kasbiy-pedagogik faoliyatning muvafaqqiyatli amalgamasi ko'p jihatdan pedagogning maxsus pedagogik qobiliyatlarni egallaganligiga bog'liq:

T.I.Gavakov pedagogik qobiliyatlarni quyidagi tarzda guruhlashdirishni taklif etadi:

- ob'ekt (ta'lismi oluvchilar) ni his eta olish;
- kommunikativ (kishilar bilan aloqa o'rnatish, samimiylilik, muloqotchanlik);
- pertseptiv (kasbiy yetuklik, empatiya, pedagogik intuitsiya);
- shaxs dinamizmi (irodaviy ta'sir ko'rsatish va mantiqiy ishontirish qobiliyati);
- emotsiyonal barqarorlik (o'z-o'zini boshqara olish qobiliyati);
- kreativ (ijodiy ishga qobiliyatllik).

PEDAGOG OLIM I.P. PODLASIY PEDAGOGIK QOBILIYATNING TUZILISHINI QUYIDAGI TARZDA ANIQLASHTIRGAN:

1. **tashkilotchilik** – ta’lim oluvchilarni jipslashtirish, ularning faoliyatini rejalashtirish, jamoaviy ishga jalgan etish, yakunlarini chiqarish;
2. **diagnostik** – o’quv materialini tanlay olish, o’quv materialini tushunarli, aniq, obrazli, ishonchli va tizimli bayon eta olish; o’quvchilarning bilishga qiziqishlari va intellektini rivojlantirishni rag’batlash, o’quv-biluv faolligini oshirish hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va ijodkorlikka qobiliyatatlilik;
3. **pertseptiv** – ta’lim oluvchilarning ichki olamiga ta’sir ko’rsatish; ularning emotsiyal holatini xolis baholash, psixikasidagi o’ziga xosliklarni aniqlay olish ko’nikmasi;
4. **kommunikativ** – ta’lim oluvchilar va jamoa bilan pedagogik maqsadga qaratilgan munosabatni o’rnata olish ko’nikmasi;
5. **suggestiv (suggestiya - ishontirish)** – o’quvchilarga emotsiyal ta’sir ko’rsatish;
6. **tadqiqotchilikka doir** – pedagogik jarayon va vaziyatlarni anglash hamda ob’ektiv baholay olish ko’nikmasi;
7. **ilmiy-bilishga doir** – tanlangan ixtisoslikka doir belgilangan hajmdagi ilmiy bilimlarni egallay olish qobiliyati;
8. **gnostik** – ob’ekt, jarayonni va o’z faoliyati natijalarini tadqiq etish hamda olingan natijalar asosida uni korrektsiyalay olish qobiliyati.

Olimlarning uzoq yillar olib borgan ilmiy-tadqi qotlari va kuzatishlari natijasida pedagogik qobiliyatning quyidagi asosiy sifatlari ajratib ko‘rsatilgan:

1. O‘z kasbiga muhabbat, o‘quvchilarni seva olishi.
2. Mutaxassislik fanini mukammal bilishi, unga qiziqishi.
3. Pedagogik taktga (odob va go‘zallikka) ega bo‘lish.
4. Bolalar jamoasiga singib keta olish.
5. O‘z mehnatiga ijodiy yondashish.
6. Javobgarlikni his etish.
7. Tarbiyaviy bilimlarni egallaganligi.

O‘qituvchi faoliyatidagi
pedagogik qobiliyatning o‘ziga
xos tizimlari mavjud.

Qobiliyatlar tizimi quyidagi
xususiyatlari bilan farq qilinadi:

- ✓ *asosiy xususiyatlar;*
- ✓ *tayanch xususiyatlar;*
- ✓ *yetakchi xususiyatlar;*
- ✓ *yordamchi xususiyatlar.*

Pedagogik qobiliyatlar tizimiga kirdigan yordamchi xususiyatlar va xislatlar quyidagilardan iborat:

- aql–idrokning muayyan turlari, hozirjavoblik, kamchiliklarga tanqidiy e’tibor, sobitqadamlik;
- o‘qituvchining nutqi: notiqlik san’ati, so‘z boyligining teranligi;
- aktyorlik xususiyati: mimika va pantomimika, xayoliy fantaziya ishlata olish, ruhiy hissiyotni jilovlay olish.
- pedagogik tact va pedagogik nazokatga ega bo‘lish.

